Til orientering 9.

Ullerslev gl.Skole

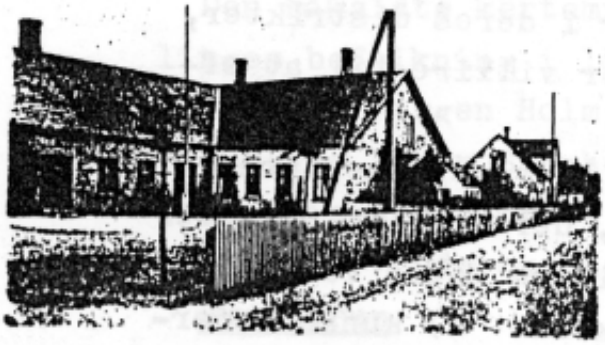

Elling Skole

Langtved Skole

Skolen har fødselsdag 1739 - 1989

Branden 1833 i Ullerslev

Da Ellinge kro brændte 1904

Arkæologi

Film

Nyborg og Omegns museum

Aktiviteter 1989-90

Bestyrelsen

Ullerslev Kommunes Lokalhistoriske Forening

for Skellerup, Ellinge, Flødstrup og Ullerslev sogne

Skolen har fødselsdag

Efter reformationen gjorde mænd som Peder Palladius og Christiern Pedersen sig til talsmænd for oprettelsen af almueskoler, men først ved Chr. VI's forordning af 23/1 1739, d.v.s. for 25o år siden, søgte man at gennemføre en almindelig skolegang på landet.
Konfirmationen var indført i 1736 og for at blive konfirmeret skulle man kunne sin katekismus, og hvis man ikke var konfirmeret, kunne man ikke komme til alters eller blive gift. Det var derfor meget vigtigt, at man fik lært sin katekismus eller måske snarere Pontoppidans vidtløftige forklaringer til den. Den nævnte forordning pålagde godsejerne at oprette skoler i deres distrikter, en pligt, de ikke var alt for villige til at efterkomme.

Det var naturligt, at det blev degnene, præsternes medhjælpere i kirken, der de fleste steder blev skoleholdere. Kravet til en sådan var formuleret i fire punkter: Han skulle 1) kunne undervise børn i læsning, 2) have færdighed i skrivning, regning og retskrivning, 3) kunne katekisere fatteligt over katekismen og 4) have vidnesbyrd om ulastelig vandel.

Efterhånden blev der stillet større krav til læreren og undervisningen, og derfor nedsatte man i 1789. altså for 2oo år siden, en skolekommission hvis arbejde resulterede i skoleloven af 1814, der blev grundlaget for den danske folkeskole. Denne "Anordning for Almueskolevæsenet i Danmark" indeholder en lanf række bestemmelser vedrørende distrikter, administration, skoletider forsømmelser, fagene, lærerne, m.m. og er altså 175 år gammel.

Og så et par spredte glimt fra den lokale skolehistorie:

I Ellinge

var det assessor Rasch, Rønningesøgård, der ifølge Chr.VI's forordning skulle bygge en skole, og det skete i 1741.

Skolen med inventar kom til at koste 122 rd. 1 m. Den fjerde i rækken af skoleholdere i Ellinge, Anders Bøtter, beklagede sig i 1778 over, at han manglede græsning til sin ko. Efter et års forhandling bestemtes det, at sognets beboere skulle skiftes til at stille græsningarealer til rådighed for Bøtter efter en bestemt plan. Til genæld skulle læreren hvert års majdag give dem en fjerding øl, en pot brændevin og en fjerding tobak.

Den såkaldte kertemindesekt, der fik tag i Ellinges befolkning i 1823, kom til at berøre skolen, idet Jørgen Holm, der var substitut for den svagelige lærer Stephen Møller, ledede de gudelige forsamlinger, hvorved han pådrog sig pastor Olivarius' vrede og blev afskediget.

Skellerup

Degnen Jeppe Svanninge i Skellerup erklærede i 1739, at "udi hans degnebolig er så meget huus Rom at derudi kand blive indrettet en Skolestue " og blev derved byens første skoleholder

Vi springer en del navne på degne og skoleholdere over og stendser ved Mads Hansen, der var dimiteret fra Skårup seminarium i 1814 med karakteren "brugbar" og kom til Skellerup i 1822. Det var ham der satte sig et varigt minde ved omkring 1825 sammen med sine skolebørn at opføre "Degnens høj" Drengene bar sten til stedet og pigerne grus i deres forklæder. Den senere Skellerup-lærer Hans Jørgen Wind fortæller, at Mads Hansen ville skolebørnene et anskueligt begreb om israelitternes trældom i Ægypten.

Ullerslev

I et dokument fra 1739 hedder det: Degnen boer i Ullerslev bye og antager sig Skolen, når ham ved degneboligen vorder tilbygget 4 Fag huus til Skolen". Denne degn hed Thomas Kiøbke og blev altså den første skoleholder i Ullerslev.

I 1839 byggedes en ny lærerbolig, og det meste af denn bygning er der endnu. Her virkede Jens Kjær Stephansen fra 1832 til 1876. Efter hans afgang byggede han "Degnehuset" på sin ejendomsjord i Bondemosen. Også navnet "Degneløkken" hentyder til Stephansen og hans jord. Hans efterfølger, Ole Hansen, flyttede med over i den "ny" skole, der blev taget i brug i 1909 og hvor nu Landbrugsmagasinet har til huse.

Langtved

Den første skolebygning i Langtved lå, hvor "Højre og Venstres Forsamlingshus" senere blev bygget. Den første skoleholder, Lassenius Hinnerup, virkede her omkring 1750.

En beretning fra 1851 oplyser, at skolen havde 131 børn. Distriktet havde 33 gårde, 13 boelsteder, 100 huse og 15 indsiddere. Boligen er beliggende 1/4 mil fra kirken, "hvortil, især om vinteren, en ufremkommelig vej fører". Lærer Crone synes at have haft nok at se til.

Den første skolebygning blev revet ned i 1826 og en ny opført på skolelodden. Sidstnævnte blev i 1896 erstattet med en bygning der endnu er i brug.

Erling Windeballe.

Den husrække langs hovedvejens nordside, som blev opført i Ullerslev efter storbranden i 1833 eksisterer ikke længere, idet næsten alle husene langs denne side af vejen blev nedrevet for omkring 25 år siden for at give plads til en tiltrængt vejudvidelse. Det er imidlertid lykkedes at finde nogle gamle, men desværre ikke alt for gode fotos af denne husrække.

I sommeren 1989 havde Lokalhistorisk Forening en byvandring i Ullerslev. Under denne byvandring fortalte Erling Windeballe bl.a. om branden, der den 24. september 1833 hærgede den lille landsby Ullerslev og gjorde næsten alle dens indbyggere hjemløse. Her mere end 150 år efter kan gamle mennesker endnu fortælle om branden. Den skæbnesvangre dag i september blæste der en frisk, sydøstlig blæst, og den blev afgørende for brandens udvikling. Dengang i 1833 var byen kun en lille landsby omfattende 14-15 mindre gårde og en snes småhuse. De fleste af disse lå på række på landevejens nordlige side, mens gårdene lå lidt mere spredt på begge sider af landevejen. Næsten alle husene var bindingsværk og stråtækte.

Af de endnu bevarede politireferater fremgår det, at branden opstod ved middagstid i den gård, hvor kroen i en årrække havde haft til huse, men uvist af hvilken grund var krobevillingen taget fra ejeren, så der i 1833 ikke længere var gæstgiveri på gården, skønt den i daglig tale stadig kaldtes krogården.

Trods en stor indsats fra den nedsatte politirets side kunne man altså ikke fastslå årsagen til branden. Det skyldes formentlig også, at ødelæggelserne blev så omfattende. Den friske blæst gjorde, at krogården i løbet af meget kort tid var omspændt af flammer, og den voldsomme brand fik det hurtigt til at regne med gnister ned over de omkringliggende huse.

Først kom husrækken på landevejens nordlige side i farezonen. Den lå lige i vindretningen, og det varede ikke længe, før de første af disse huse blev antændt, og snartefter stod hele denne husrække i flammer, og derfra bredte branden sig mod landsbyens vestlige del, hvor en række gårde blev antændt og nedbrændte. Den voldsomme varme, der herved udvikledes, gjorde, at der i luftrummet ovenover opstod hvirveldannelser med det resultat, at gnister også begyndte at regne ned over de ejendomme, der lå i vindsiden.

Indsamlingen til de skadelidte

Det indbo, de redskaber og den avl samt de øvrige ejendele, som beboerne mistede ved branden, var der ingen forsikringsmæssig dækning for, og derfor var den nødsituation, som de blev kastet ud i ved denne brandkatastrofe overordentlig alvorlig.

Det fik sognepræst N.Worm: i Flødstrup til allerede dagen efter branden at indrykke følgende annonce i Fyens Stifts Kongelig priviligerede Adresse-Avis og Advertissementstidende.

"Ved en i Ullerslev igår den 24. september opkomne ulykkelig ildsvåde bleve een gård, 2 boelssteder og 3 huse med al den indavlede sæd samt desuden 11 jordløse våninger et rov for luerne, hvorved 20 familier pludselig mistede hus og hjem og nogle af disse desuden næsten

alt, de andre størstedelen af deres øvrige ejendele. Iblandt de brandlidte var 2 driftige og duelige hjulmænd, som også mistede et betydeligt forråd af hjultømmer og tillige deres værktøj. Tung og sørgelig er disse dybt nedbøjedes lod, som blottede tildels næsten for alt, ej uden bange bekymring, med deres mange små, se den sig nærmende årstid i møde.

Hvad ædle menneskervenner kjærligst ville give i naturalier eller penge, for at lindre de betrængtes nød, modtages med taknemmelighed af undertegnede ligesom jeg også har anmodet hr. kancelliråd Hempel at modtage velvillige pengebidrag til dem."

Denne opfordring fik stor respons fra befolkningen overalt på Fyn, og i den følgende tid strømmede det ind med små og store bidrag, hvoraf mange var i naturalier. Men der var også stort behov for hjælp. I alt havde ikke mindre end 76 mennesker - heraf 32 børn - til huse i de 16 nedbrændte ejendomme, og de fleste stod i bogstaveligste forstand ribbet for alt, og nøden var derfor overordentlig stor.

De grunde, hvorpå husene på den nordlige side af landevejen lå, var meget små. og ved genopbygningen blev det forlangt, at hvert tredie hus skulle ligge tilbagetrukket for at undgå brandfaren. Endvidere blev der truffet bestemmelse om, hvilke huse der skulle have stentag, og hvilke der måtte have stråtag. Som et kuriosum kan nævnes, at huset - nu Odensevej 14 - er opført af Dirch Passers tiptipoldemor efter branden i 1833.

Ellen Povlsen

Fra "Nyborg Avis" gamle årgange er hentet følgende:

1904, d. 22 marts:

Ellinge kro og maltgøreri tilhørende gæstgiver A.P. Nielsen er i eftermiddags nedbrændt Bygningerne nedbrændte dog reddedes kroladen på den modsatte side af vejen, Her blev kroen midlertidig installeret.

1909, 27 juli:

I aftes er den såkaldte "Bankegård" på Ullerslev mark, tilh. Mar. Sørensen, fuldstændig nedbrændt.
Gårdens karl havde, medens han hentede noget foder, sat den tændte lygte fra sig i en kalvebås, hvor der gik to kalve og disse har sparket lygten ud. I yderste øjeblik rededes Mar. Sørensen, hans hustru og 5 børn i det blotte linned, ud af det brændende hus.

1912. 24 februar:

Farlig brand i Såderup. I går eftermidda nedbrændte slagter Jørgen Rasmussens ejendom i Såderup. Så hurtigt greb ilden om sig, at ejerens hustru, der var syg og sengeliggende, måtte reddes ud af den brændende bygning i det blotte linned.

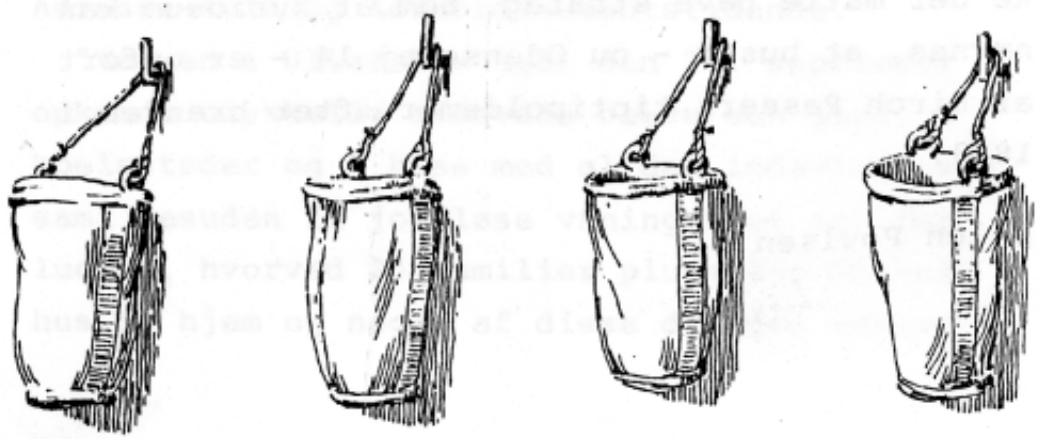

Da Ellinge Kro brændte

En formiddag i marts 1904 stod min far og jeg og savede brænde. Jeg så ned mod byen og sagde: „Der er noget, der ryger ...".

Far trak i saven og sagde tørt: „Lad det ryge".

„Nu ryger det mere", sagde jeg et øjeblik efter, og nu blev far klar over, at det var alvor og gav mig besked om øjeblikkelig at løbe til naboen og sige, at der var ildebrand. Naboen og min far var „pumpere" ved sprøjten — de havde et skilt, hvorpå der stod „Pumper".

Sprøjtehuset lå på Pårupgård, og derfra skulle de køre sprøjten til brandstedet, men først skulle de have hesten ud og spændt for. Pårupsmeden var strålemester og kom op på sprøjten, hvor han sad og blæste i brandhornet for at rydde vejen, medens de kørte i fuld galop til brandstedet. Folkene på nabogården skulle køre for mandskabet til sprøjten. Da de nåede frem, havde de tabt en mand i farten, men han kom gående senere. I byen var man i fuld gang med at redde noget ud af bygningen. Der var ild i skorstenen, men da de skulle pumpe, brækkede Niels Snedkersvend pumpestangen. Så løb snedkeren gennem byen og råbte: „Nu fanden spilleme går den af!" Så kom oldermanden og blæste i byhornet, og kirkeklokkerne kimede om ildebrand.

Alt hvad der var af spiritus var reddet, og der var et godt lager. Der var efterhånden kommet mange folk til. Alle, som havde køretøj, skulle køre vand. Nogle tønder var imidlertid faldet i staver. Men nogle kom med transportspande og enkelte med ajletønder. Imens alt dette foregik brændte kroen, og ilden sprang over vejen, og en gammel lade, der hørte kroen til, brændte ned. Alt spiritus, som var på tønder, var kommet hen til snedkeren, hvor de kogte vand på limovnen til kaffepunch og romtoddy. Min far kom hjem sent på aftenen og var lystig. Jeg græd, for jeg troede, han var syg, men min mor sagde: „Det er ovre til i morgen ..." Det var det også. Johannes

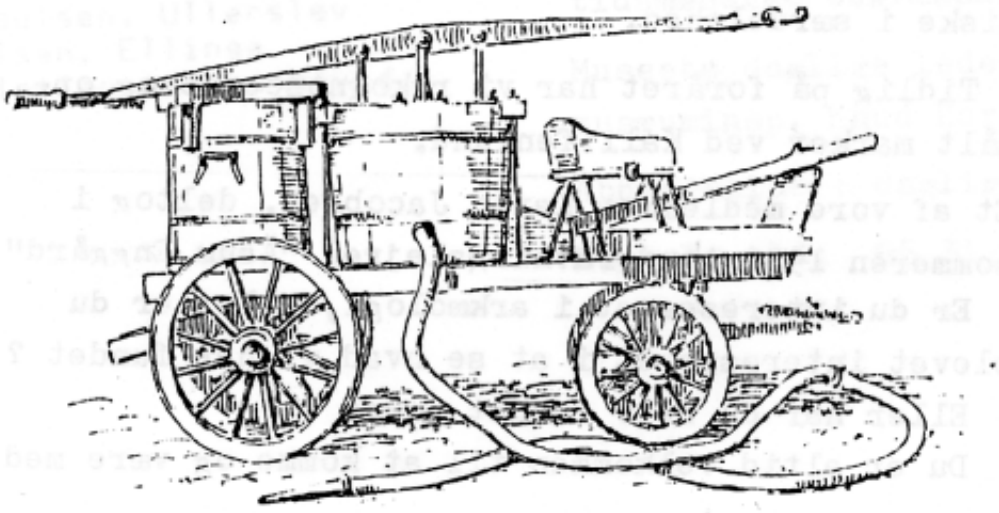

ARKÆOLOGIGRUPPEN

GRUPPENS målsætning er sammen med andre grupper og Fyns Stiftmuseum, bl.a. at registrere og samle oplysninger om kommunens fortidsminder.

Vi har i sæsonen 1988-89 bl.a. arbejdet med rekognoscerin og opmåling af jernalderboplads ved Rørbæk, hvorved der optaltes ca. 175 gruber med ildskørnet sten, fint og keraminstykker. Nogle af disse stykker havde ornamantik.

Først i januar måned fik vi en henvendelse fra en lokal kloakmester, der under opgravning af drænsledning ved Bakkely bemærkede 2 gruber med keramikstykker. Dette viste sig, efter en nødudgravning, at være jernalderaffaldsgruber og de 2 gruber indeholdt ikke mindre end ca. looo keramikskår. Nogle af skårene er med tydelig ornamentik, der gør fundet lettere daterbar. På samme mark fandt vi under rekognoscering en del gruber som blev målt op.
Disse 2 fund, både ved Rørbæk og ved Bakkely, fra jernalderen og de mange keramikskår gav anledning til at vi bad Eigil Nikolajsen fra Fyns Stiftsmuseum om at komme og bese de 2 lokaliteter. Ret kort tid efter havde Arkæologigruppen en hyggelig aften, hvor Eigil Nikolajsen fortalte om jernalderen i al almindelighed og om nogle karakteristiske i særdelehed.

Tidlig på foråret har vi rekognosceret og opmålt marker ved Kaliffenlund.

Et af vore medlemmer Karen Jacobsen, deltog i sommeren 1988 i udgravningslejren "Åsum Enggård"

Er du interesseret i arkæologi, eller er du blevet interesseret i at se hvad vi har fundet ?

Eller har du selv fundet noget ?

Du er altid velkommen til at komme og være med.

Filmsudvalget

Udvalget fortsætter arbejdet med at lave optagelser i kommunens enkelte områder. Efter at have lavet optagelser i Ellinge, specielt gårdene i Ellinge, og i Ullerslev omkring hovedvejen - den rute, som vi gik på foreningens aftentur - er turen kommet til Skellerup, hvor der er lavet optagelser på grundlag af oplysninger indtalt på bånd af den tidligere præstegårdsforpagter Johannes Rasmussen, der nu bor i Ørbæk.

Vi har i det forløbne år også brugt en del tid på at redigere allerede optaget materiale.

Endelig er vi i gang med at planlægge tilsvarende optagelser i Flødstrupområdet, således at vi efterhånden får hele kommunen dækket ind.

Vi modtager stadig gerne materiale i form af billeder, dias og film enten til ejendom for arkivet eller blot til affotografering, sådan at materialet kan indgå i rette sammenhæng på et eller andet tidspunkt.

Udvalget består af:

Aase Windeballe, Ullerslev (fmd)
Kurt Petersen, Ullerslev
Ellen Poulsen, Ullerslev
Eva Nielsen, Ellinge
Per Christiansen, Langtved

Nyborg museum i Mads Lerches gård

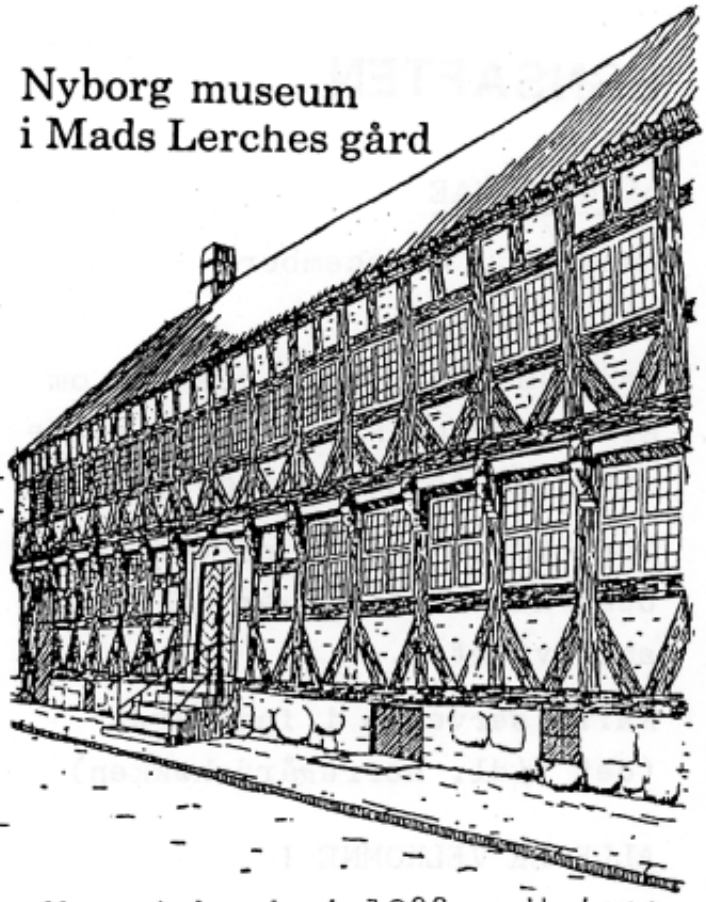

Museet havde i 1988 godt 4000 besøgende og en årsomsætning på over 900.000 kr.

Museets kulturhistoriske/ arkæologiske og etnologiske ansvarsområde omfatter Nyborg, Ørbæk og Ullerslev kommuner.
Indenfor dette geografiske område, har museet det fulde ansvar ..... uden emne - og tidsmæssige begrænsninger.

Museets daglige leder er musæuminsp. Knud Hornbeck.

Åbningstider: daglig 10 - 16

Museets tlf. 65 31 26 19

EGNSAFTEN

på HINDEMAE

mandag d. 4 december
kl. 19.3o.

Red. Jørgen Bram fortæller om spøgerier på Hindemae og andre nærliggende herregårde.

Der bliver lejlighed til at bese husts samlinger af antikviteter.

Kaffe serveres i fadeburet (det tidl. herregårdskøkken)

ALLE ER VELKOMNE !

Tilmelding forud til bestyrelsen af hensyn til kaffen.

Generalforsamling

i Lokalhistorisk forening

onsdag 14. feb. kl. 19.3o

dagsorden i følge vedtægterne.

MEDLEMSKONTINGENT

for 1989 - 9o:

enkelt peron: kr. 25.-

ægtepar : kr. 4o.-

Bestyrelsen

formand

Bendt Jensen
Enero, Kissendrup . 65 36 11 79
Malmosevej 12
554o ULLERSLEV

næstformand

Per Christiansen
Langtved skole 65 35 31 1o
Kissendrupvej 65
554o ULLERSLEV

kasserer

Ellen Tølbøl Povlsen
Roligħed 65 35 15 87
Plantagevej 5
554o ULLERSLEV

sekretær

Inger Fredslund Hansen
Ellinge 65 98 14 32
Kirkeballe 2 D
5863 FERRITSLEV

Aase Stendevad Windeballe
Valmuevænget 11 ... 65 35 18 22
554o ULLERSLEV

Knud Jacobsen
Skellerup 65 35 17 o9
Pårupvej 27
554o ULLERSLEV

Paul Erik Andersen
Gedsberggård 65 35 2o 7o
Dybmosevej 1
554o ULLERSLEV